
НАЦИОНАЛНА ХУДОЖЕСТВЕНА АКАДЕМИЯ

СТАНОВИЩЕ

от проф. дфн Боряна Владимирова Христова

ЗА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД НА

ЦВЕТА ВИЛДОВА ЕВЛОГИЕВА – КАЦАРОВА

**„ХУДОЖЕСТВЕННОТО ОФОРМЯНЕ НА РЪКОПИСИТЕ ОТ
СОФИЙСКОТО КНИЖОВНО СРЕДИЩЕ**

XV – XVI ВЕК

За присъждане на научната и образователна степен „доктор”

по шифър 05.08.04.

София, 2014 г.

Дисертационният труд на Цвета Видова – Кацарова е посветен на едно от най-големите и най-важните български книжовни средища, останало активно през един доста дълъг период от средновековната ни история – Софийското книжовно средище. Докторантката показва завидно постоянство в проучването на ръкописните паметници, произлезли от София и околните селища и манастири през 15–17 век, тъй като на същата тема е посветена още дипломната ѝ работа, защитена с отличие през 2009 г. И това, както и доброто ръководство на доц. д-р Е. Мусакова, несъмнено е дало своите резултати – пред нас стои един сериозен, задълбочен и приносен научен труд, който напълно заслужава научната и образователна степен, за която претендира.

Дисертацията е структурирана в Увод, четири глави и кратко Заключение и обхваща общо 226 страници, след което са поместени и необходимите приложения. Тя е резултат от дълга и упорита работа с оригиналния изворов материал, което е едно от големите ѝ достойнства. Проучването на самите ръкописни паметници е дало възможност на авторката да очертае действителните резултати от дейността на софийските книжовни средища, да изгради една реална картина на книжовната продукция на школата и да намери онези елементи, които допринасят за атрибуцията им и спомагат за локализирането им. Така редица ръкописи, които доскоро не бяха в активно научно обръщение са отнесени към София и Софийско, а за други, считани за софийски по произход, е доказано, че не могат да бъдат свързани със средището. Определени са като софийски десет нови ръкописа, които досега не са били предмет на специално научно изследвани, някои от които от колекцията на Националната библиотека, което е много полезно и важно за разкриването на тази най-голяма балканска сбирка от славянски ръкописи (напр. НБКМ 60, 217, 491, 859 и др.). При някои от включените в труда ръкописи има все пак, според мене, известно колебание дали могат да бъдат определени като софийски. В това число попада например известното Буховско евангелие от 1567 г. Докторантката съвсем справедливо не се наема с точна локализация. Буховското евангелие, независимо от това за кого е писано и къде е битувало, е дело на двама кописти, единият от които е известният и може би най-плодовит книжовник на

шестнадесетия век Висарион Дебърски, който е оставил и името в книгата. Иначе направените атрибуции за автографите на книжовниците поп Петър от с. Пролеша, поп Лазар Кратовски и копист Димитър са съвсем точни и са отличен принос на дисертационния труд, защото илюстрират добра изкуствоведска и кодикологична работа. Много добре е очертана биографията на поп Петър като ученик на поп Йоан Кратовски, като е подчертано, че основен белег на школата е свободното интерпретиране на изобразителни модели, а не просто копиране на готови макети.

Докторантката отхвърля някои стари хипотези и това е също приносен момент в труда ѝ. Така например тя убедително доказва, че т. нар. Байчово евангелие от 1577 г. не е писано в Елешнишкия манастир и неправилно някои изследователи го цитират като „Елешнишко евангелие”. Същевременно отнасянето към софийската школа на ръкописи като триода 2/6 от Рилския манастир, атрибуирането на Печ 18 – евангелие от 1610 г., както и евангелия ЦИАИ 26 и 28 и др. е много убедително доказано и илюстрира възможностите за работа на един готов млад изследовател.

Много добре са разработени въпросите за особеностите на миниатюрите в Софийското книжовно средище, за художественото оформление на ръкописите и за особеностите на подвързиите и обковите през XVI и XVII век. Изведена е дефиниция за Софийска калиграфска школа, така както е изведено от по-ранните изследователи определението за Софийска книжовна школа с оригинални литературни – агиографски и химнографски – произведения. Специално внимание заслужава и глава IV от дисертацията, която разглежда връзките между Софийското книжовно средище и другите книжовни средища от епохата, като ударението е поставено, съвсем естествено, върху връзките с Кратовското средище от XVI век.

Приемам напълно автосправката за научните приноси и особено т. 6, където се подчертава, че в дисертацията за първи път се прави подробна съпоставка на ръкописна и старопечатна орнаментика, чрез която се стига до

определянето на конкретни ръкописни модели, въведени в старопечатната орнаментика.

В заключение: считам, че дисертационният труд „Художественото оформяне на ръкописите от Софийското книжовно средище XV – XVI век” притежава всички научни и научно-приложни приноси, които се изискват за един дисертационен труд. **Затова убедено препоръчвам на Научното жури да присъди на Цвета Вилдова Евлогиева – Кацарова научната и образователна степен „доктор”.**

25 април 2014 г.

ИЗГОТВИЛ СТАНОВИЩЕТО:

Проф. д.ф.н. Боряна Христова